

Ofici de picapedrer

Monistrol de Calders

Ubicació

Comarca: Moianès
Lloc/Adreça: Monistrol de Calders
Alçada: 449

Coordenades:

Latitud: 41.76062
Longitud: 2.014
UTM Est (X): 418036
UTM Nord (Y): 4623668

Classificació

Número de fitxa 08128 - 311
Àmbit: Patrimoni immaterial
Tipologia Tècnica artesanal
Estil / època: Contemporani Popular
Segle XIX-XX
Estat de conservació Regular
Notes de conservació: tot i la llarga tradició que hi ha hagut el municipi, són molt pocs els picapedrers que mantenen en ús la tradició.
Protecció Inexistent
Accés Obert
Ús actual: Productiu
Titularitat Privada
Autoria de la fitxa Sara Simon Vilardaga
Data de registre de la fitxa: dt., 07/05/2019 - 02:00

Descripció

El treball de la pedra en les seves diferents vessants, l'extracció i l'elaboració de material final, com tallat de blocs, construcció de peces arquitectòniques o ornamentals, va ser una activitat molt arrelada al municipi de

Monistrol de Calders. El municipi compta amb diverses pedreres escampades per territori; avui la gran majoria sense activitat extractiva. La pedra predominant a la zona és del tipus sorrenc, tot i això, consta que en alguna pedrera també s'havia extret pedra calcària però en poca quantitat. En el terme es localitzen antigues pedreres de dimensions i volum d'explotació molt divers, en aquest sentit hi havia pedreres més aviat petites, com pot ser la de la Beresma i altres amb un volum de treball a gran escala com la de Pumanyà o la de la Païssa (del Jornet). La gran majoria de pedreres, o almenys les que han deixat més empremta en el territori es localitzen especialment a la meitat més nord del municipi, amb altres punts importants també per l'àrea més de ponent.

A grans trets, el treball extractiu s'iniciava deixant al descobert un flanc de pedra on començaven a treballar els trencadors; aquests havien de tallar la pedra i fer-ne grans blocs que anomenaven daus. Per aconseguir-ho es realitzaven uns solcs o forats allargats on s'introduïen uns tascons primer de fusta que es mullaven amb aigua fins que es dilatava i feia trencar la pedra, però més tard també amb tascons de ferro que eren colpejats amb el mall fins que es despenia el dau. Quan els blocs eren massa grans, aquests s'havien de tornar a partir amb el mateix sistema. Amb el temps, aquest procés es modificaria, passant a emprar pólvora que degudament col·locada i fent explotar provoca el trencament de la roca. Un cop obtinguts els blocs o daus aquests s'havien de tallar en peces de mides més petites per tal que els picapedrers poguessin treballar-hi. La feina del picapedrer consistia en transformar els blocs de pedra en els elements a punt de col·locar, ajudats de diferents eines, unes més emprades per donar forma i altres per els acabats i treball més fi, estris com l'escarpa i martell, l'escoda, el punxó, la buixarda, la gardina, el cisell, la grípia, la maça,... El procés de convertir el bloc de pedra amb la peça requerida, passa per diferents fases, com s'ha esmentat i a grans trets, primer donar forma i després polir, i en alguns casos, ornamentar o afegir inscripcions, dates o dibuixos. El tipus de material i peces elaborades tradicionalment pels picapedrers era molt variat i s'engloba en dos grans tipus, un més específic en la construcció d'edificis, com les cantoneres o carreus dels angles de cases o altres edificis, elements arquitectònics tals com carreus per muntants, llindes o ampits, entre altres tipus de peces amb motllura; d'altra banda, també feien altres elements i peces més genèriques, com carreus, pilars, graons, etc.

Observacions:

El senyor Jaume Sala és un dels pocs monistrolencs que manté viva l'activitat de picapedrer al municipi.

Actualment al municipi de Monistrol de Calders es manté activa una pedrera, la Pedrera d'en Sala; en l'època de màxim treball extractiu van arribar a haver-hi una desena de zones d'extracció, tot i que no sabem amb exactitud quantes van arribar a funcionar simultàniament. El gran volum d'explotació de les pedreres està documentat sobretot des de finals del segle XIX i fins a finals del segle XX, amb diferents intensitats de treball. Cal dir, que tot i això el municipi ha comptat amb pedreres en temps molt més reculats, es fa difícil concretar i més quan l'aprofitament del material proper per la construcció dels edificis s'ha fet arreu, comportant en alguns casos l'obertura de petites pedreres properes per exemple als masos; en aquest sentit, s'emprava el material del que es disposava, calia utilitzar el que es tenia a mà. Tot i això, el fet que la pedra de Monistrol de Calders sigui de certa qualitat va afavorir que s'introduís al municipi la feina de picapedrer, tant en extracció de pedra com del treball posterior.

Es desconeix el moment inicial d'explotació industrial de la pedra al terme, però sí que queda constància que la gran empena en l'extracció i en la obertura de pedreres va venir afavorit amb la construcció de la carretera de Sabadell a Prats de Lluçanès; d'una banda, perquè es va posar en marxa una de les grans pedreres per tal d'abastir de material per la construcció dels ponts, i de l'altra, perquè amb l'obertura de la carretera es va facilitar el transport d'aquest material; amb els anys, les millores tècniques en els mètodes extractius facilitarien l'increment de les zones d'extracció. Fet que va afavorir que molts veïns es dediquessin a l'ofici de manera habitual i altres, més puntualment, en alguns casos com a complement de la feina al camp.

El fet de disposar de bon material al territori fa que algunes de les zones antigues d'extracció de

material, el que podrien ser pedreres per la construcció d'una masia, posteriorment fossin explotades per la venda del material. En aquest sentit, i com passava a pràcticament arreu del territori, ja en època medieval hi havia pedreres que s'obrien pràcticament només per la construcció d'una masia, i es reutilitzava en les successives obres de reforma i ampliació, en el cas que es requerís de material petri.

Història

Al municipi de Monistrol de Calders la tradició de treball de la pedra hi ha estat molt arrelada, evolucionant d'una època en que l'activitat era totalment manual cap a una feina més mecanitzada en diferents fases del seu procés de treball, sense excloure que encara es mantingui viva la tècnica i els mètodes de treballs artesanals entre alguns picapedrers.

La vinculació del treball de la pedra amb el municipi es deu al fet que compta matèria primera de qualitat en el seu terme municipal, tant es així, que durant part del segle XX van haver-hi diverses pedreres actives simultàniament. L'extracció de la pedra i elaboració de material petri va anar evolucionant segons les tècniques de treball de cada època. En períodes més reculats l'extracció i treball també hi era molt present, fet que queda testimoni en les diferents cases, masies i altres edificis del municipi i poblacions veïnes. En aquest sentit, passejant pels carrers de Monistrol és clarament visible la gran quantitat d'elements arquitectònics existents en les façanes de la majoria d'edificis, sobretot emmarcaments d'obertures, llindes, brancals i ampits, entre altres peces, moltes de les quals amb alguns elements decoratius, encara que en general més aviat senzills, i en diversos exemples amb dates, textos curts i/o dibuixos simples.

En el cas del municipi de Monistrol de Calders, el treball de la pedra, a més, és present en la tècnica de treball més popular, la pedra seca; aquest mètode de treball de la pedra estava àmpliament estesa i queda testimoni en la gran quantitat de barraques de vinya distribuïdes arreu del terme municipal. En aquest cas, és una tècnica específica que no contempla l'extracció i el tallat de la pedra, ja que en aquesta tècnica s'utilitza el material que es troba al territori, únicament s'escapça mínimament alguna pedra per tal de que es pugui col·locar bé, i inclou sobretot la feina, la tècnica de construcció sense morter, en sec, ja sigui barraques, marges o altres elements i estructures.

Bibliografia

- ERILL I PINYOT, G.; GUAL I PURTÍ, J.; MANENT I ORISTRELL, Ll. (2006): Monistrol de Calders. El poble dels pagesos enginyers. Ajuntament de Monistrol de Calders, Diputació de Barcelona i Consorci per la promoció dels municipis del Moianès.
- GUAL I PURTÍ, J. (2010): Monistrol de Calders, del calaix, una imatge i una història. Ajuntament de Monistrol de Calders i Zenobita edicions.
- PERARNAU I LLORENS, J.; PIÑERO I SUBIRANA, J. (1993): Monistrol de Calders. La seva història i el seu patrimoni. Ajuntament de Monistrol de Calders, Diputació de Barcelona i Consorci per la promoció dels municipis del Moianès.
- RIPOLL, Ramon, coord. (2010). La pedra seca. Evolució, arquitectura i restauració. Col·lecció Arquitectura tradicional, vol. 3. Edicions Brau. Figueres.
- SOLER i BONET, Josep M.(1987). "Barraques i tines, construccions per a la vinya"; dins Dovella, núm. 24. Manresa.
- SOLER i BONET, Josep M.(1988). "La tècnica de la pedra seca. La construcció popular"; dins Dovella, núm. 29. Manresa.
- SOLER i BONET, Josep Maria (2000). "La construcció en pedra seca, arquitectura, patrimoni i tradició"; dins Dovella, núm. 70. Manresa.